अस्वीकरण

नेपालीमा अनुवाद गरिएको मामिलाको निर्णय पक्षहरुले आफ्नो भाषामा बुझ्नु को लागि मात्र हो। सबै व्यवहारिक र आधिकारिक उद्देश्यका लागी, फैसलाको अंग्रेजी संस्करण नै प्रमाणिक हुनेछ र कार्यन्वयनको उदेष्यका लागी पनि अंग्रेजी भाषा मै जारी भएको फैसला मान्य हुनेछ।

अरविन्द केजरीवाल विरुद्ध

प्रवर्तन निदेशालय

(फौजदारी अपील नं. २४९३ साल २०२४)

१० मे २०२४

[संजीव खन्ना र दीपंकर दत्त, न्यायाधीशहरू]

के अपीलकर्तालाई प्रवर्तन निदेशालयद्वारा गिरफ्तारी विरुद्ध अपील विचाराधीन रहँदा अन्तरिम जमानत/रिहाईको अधिकार छ, मध्यस्थ कारक अर्थात् १८औं लोकसभा सामान्य निर्वाचनको कारणले।

जमानत – अपील विचाराधीन रहँदा अन्तरिम जमानत – अदालतले सम्बन्धित व्यक्तिसँग जोडिएका विशेषताहरू र वरिपरिको परिस्थितिहरूलाई विचार गर्नुपर्छ – अपीलकर्ता दोषी ठहर भएको छैन, कुनै आपराधिक पूर्ववृत्त छैन – गिरफ्तारीको कानूनी वैधता प्रश्न विचाराधीन छ – अन्तरिम जमानत दिइएको।

फैसला: अपीलकर्तालाई २१.०३.२०२४ मा प्रवर्तन निदेशालयद्वारा गिरफ्तार गरिएको – निचली अदालत र उच्च अदालतद्वारा गिरफ्तारी सदर – आदेश र फैसला चुनौती दिइएको – गिरफ्तारीको कानूनी वैधतासँग सम्बन्धित प्रश्नहरू विचाराधीन – अन्तरिम जमानत दिने अधिकार – १८औं लोकसभा सामान्य निर्वाचन एक मध्यस्थ कारक हो – अधिक समग्र र स्वतन्त्रतावादी दृष्टिकोण उचित – अन्तरिम जमानत दिने प्रश्न जाँच गर्दा, अदालतले सम्बन्धित व्यक्तिसँग जोडिएका विशेषताहरू र वरिपरिको परिस्थितिहरूलाई विचार गर्नुपर्छ – अपीलकर्ता दिल्लीका मुख्यमन्त्री र एक राष्ट्रिय दलका नेता हुन् – उनलाई दोषी ठहर गरिएको छैन र कुनै आपराधिक पूर्ववृत्त छैन – अगस्त २०२२ देखि अनुसन्धान जारी छ – अपीलकर्तालाई अन्तरिम जमानत दिनाले सामान्य नागरिकहरूको तुलनामा राजनीतिज्ञहरूलाई लाभदायक स्थितिमा राख्दैन – शर्त र अवस्थाहरूको अधीनमा अन्तरिम जमानत दिइएको। [अनुच्छेद ७, ८, १५]

जमानत – अन्तरिम जमानत दिने – शर्त र अवस्थाहरू:

फैसला: शर्त र अवस्थाहरूको अधीनमा अन्तरिम जमानत दिइएको – अपीलकर्ताले ०२.०६.२०२४ मा आत्मसमर्पण गर्नुपर्ने – जमानत बन्धक जमानतसहित पेश गर्नुपर्ने – अपीलकर्ताले मुख्यमन्त्रीको कार्यालय र दिल्ली सचिवालयमा जान नपाउने – अपीलकर्ता उनको तर्फबाट गरिएको बयानद्वारा बाध्य हुनेछन् कि उनले दिल्लीका उपराज्यपालको स्वीकृति/अनुमोदन प्राप्त गर्न आवश्यक र जरुरी भएमा बाहेक कुनै आधिकारिक फाइलहरूमा हस्ताक्षर गर्ने छैनन् – अपीलकर्ताले प्रस्तुत मुद्दामा आफ्नो भूमिकाबारे कुनै टिप्पणी गर्ने छैनन् – अपीलकर्ताले कुनै पनि

साक्षीहरूसँग कुराकानी गर्ने छैनन् र/वा मुद्दासँग सम्बन्धित कुनै आधिकारिक फाइलहरूमा पहुँच पाउने छैनन्। [अनुच्छेद १८]

सिबा शंकर दास @ पिन्टु विरुद्ध ओडिशा राज्य र अन्य, २०२४ एससीसी अनलाइन ४१०; आन्ध्र प्रदेश राज्य विरुद्ध नारा चन्द्रबाबु नायडु, विशेष अनुमति याचिका (फौजदारी) नं. १५०९९ साल २०२३ – भर गरिएको।

मोहिन्दर सिंह गिल र अन्य विरुद्ध मुख्य निर्वाचन आयुक्त, नयाँ दिल्ली र अन्य [१९७८] २ एससीआर २७२: (१९७८) १ एससीसी ४०५; मुकेश किशनपुरिया विरुद्ध पश्चिम बंगाल राज्य [२०१०] ५ एससीआर ७०२: (२०१०) १५ एससीसी १५४; सुनील फुलचन्द शाह विरुद्ध भारत संघ र अन्य [२०००] १ एससीआर ९४५: (२०००) ३ एससीसी ४०९; दादु @ तुलसीदास विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य [२०००] पूरक ३ एससीआर ७०३: २००० आईएनएससी ४७९; सिद्धाराम सतलिंगप्पा म्हेत्रे विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य र अन्य [२०१०] १५ (अतिरिक्त) एससीआर २०१: (२०११) १ एससीसी ६९४; श्री गुरबक्श सिंह सिब्बिया र अन्य विरुद्ध पंजाब राज्य [१९८०] ३ एससीआर ३८३: (१९८०) २ एससीसी ५६५; केन्द्रीय अन्तर्देशीय जल परिवहन निगम लिमिटेड र अन्य विरुद्ध ब्रजो नाथ गांगुली र अन्य [१९८६] २ एससीआर २७८: (१९८६) ३ एससीसी १५६; अनुकुल चन्द्र प्रधान विरुद्ध भारत संघ र अन्य [१९९७] पूरक १ एससीआर ६४१: (१९९७) ६ एससीसी १; अनूप बरनवाल विरुद्ध भारत संघ (निर्वाचन आयोग नियुक्तिहरू) [२०२३] ९ एससीआर १: २०२३ आईएनएससी १९०; एस.आर. चौधरी विरुद्ध पंजाब राज्य र अन्य [२००१] पूरक १ एससीआर ६२१: (२००१) ७ एससीसी १२६; के. आनन्द नम्बियार र अन्य विरुद्ध मद्रास सरकारको मुख्य सचिव र अन्य [१९६६] २ एससीआर ४०६: एआईआर १९६६ एससी ६५७; महाराष्ट्र राज्य विरुद्ध आनन्द चिन्तामण दिघे [१९९०] १ एससीआर ७३: (१९९०) १ एससीसी ३९७; अथर परवेज विरुद्ध राज्य, २०१६ एससीसी अनलाइन दिल्ली ६६६२ – उल्लेख गरिएको।

धन शोधन निवारण ऐन, २००२; भारतीय दण्ड संहिता, १८६०।

अन्तरिम जमानत; सजायको अन्तरिम निलम्बन।

फौजदारी अपीलीय क्षेत्राधिकार: फौजदारी अपील नं. २४९३ साल २०२४
दिल्ली उच्च न्यायालयको मिति ०९.०४.२०२४ को फैसला र आदेशबाट डब्ल्यूपीसीआरएल नं. ९८५ साल २०२४ मा

डा. अभिषेक मनु सिंघवी, अमित देसाई, विक्रम चौधरी, वरिष्ठ अधिवक्ताहरू, विवेक जैन, मोहम्मद इरशाद, रजत भारद्वाज, करण शर्मा, अमित भण्डारी, ऋषिकेश कुमार, शादान फरासत, सुश्री सुचित्रा

कुम्भट, रजत जैन, सादिक नूर, मोहित सिवाच, कौस्तुभ खन्ना, गोपाल शेनॉय, शैलेश चौहान, अधिवक्ताहरू अपीलकर्ताका लागि।

तुषार मेहता, एस.जी., सूर्यप्रकाश वी. राजू, ए.एस.जी., मुकेश कुमार मरोरिया, कनु अग्रवाल, अन्नम वेंकटेश, जोहेब हुसैन, विवेक गुरनानी, हितार्थ राजा, सुश्री अभिप्रिया, कार्तिक सबरवाल, विवेक गौरव, अधिवक्ताहरू प्रत्यर्थीका लागि।

आदेश

अनुमति प्रदान गरियो।

२. अरविन्द केजरीवालले यस अपीलमा निचली अदालत र दिल्ली उच्च अदालतद्वारा पारित आदेश र फैसलालाई चुनौती दिएका छन्, जसले प्रवर्तन निदेशालय[1] द्वारा २१.०३.२०२४ मा गरिएको उनको गिरफ्तारीलाई सदर गरेको थियो।

३. धेरै कानूनी तर्कहरू र मुद्दाहरू उठाइएका छन्, जसमा धन शोधन निवारण ऐन, २००२ को धारा १९ को दायरा र उल्लंघन समावेश छन्। हामीले अपीलकर्ता र प्रवर्तन निदेशालय दुवैका तर्फबाट उपस्थित वकिलहरूलाई केही लामो समयसम्म सुनेका छौं, यद्यपि सुनुवाई अझै सम्पन्न हुन बाँकी छ र विचारपूर्ण निर्णय लिन समय लाग्नेछ। कारबाहीको लम्बाइलाई ध्यानमा राख्दै, ०३.०५.२०२४ मा भएको सुनुवाईमा हामीले पक्षहरूलाई सूचित गरेका थियौं कि अदालतले अन्तरिम जमानत/रिहाईको प्रश्नको जाँच गर्न सक्छ। तदनुसार, हामीले उक्त पक्षमा तर्कहरू सुनेका छौं।

५. प्रवर्तन निदेशालयले केन्द्रीय अनुसन्धान ब्यूरो[2] द्वारा १७.०८.२०२२ मा भारतीय दण्ड संहिता, १८६० को धारा १२०-बी पढेर धारा ४४७ए र भ्रष्टाचार निवारण ऐन, १९८८ को धारा ७ अन्तर्गत आरसी नं. ००३२०२२ए००५३ मा दर्ता गरिएको मूल अपराधहरूको दर्ता पश्चात २२.०८.२०२२ मा ईसीआईआर नं. एचआईयू-आई/१४/२०२२ दर्ता गरेको थियो। यो आरसी दिल्ली एनसीटी सरकारका उपराज्यपालद्वारा २०.०७.२०२२ मा गरिएको उजुरी र सक्षम अधिकारीको निर्देशनमा निदेशक, गृह मन्त्रालय, भारत सरकारद्वारा सञ्चार गरिएको आधारमा दर्ता गरिएको थियो।

६. प्रवर्तन निदेशालयको अनुसन्धानले २६.११.२०२२ मा पहिलो अभियोजन उजुरी दायर गर्न परिणत भयो। विशेष अदालतले २०.१२.२०२२ मा संज्ञान लियो। त्यसपछि, प्रवर्तन निदेशालयले चार पूरक अभियोजन उजुरीहरू दायर गरेको छ। केन्द्रीय अनुसन्धान ब्यूरोले एउटा आरोपपत्र दायर गरेको छ, त्यसपछि दुई पूरक आरोपपत्रहरू। तथापि, आरोपहरू तय गरिएको छैन।

७. यस चरणमा, हाम्रो लागि तर्कहरू समाप्त गर्न वा अन्तिम फैसला सुनाउन सम्भव छैन। तथापि, एउटा मध्यस्थ कारक छ जसले हामीलाई वर्तमान आदेश विचार गर्न र पारित गर्न प्रेरित गरेको

छ, अर्थात् १८औं लोकसभा सामान्य निर्वाचन, जो प्रगतिमा छ। अपील हाम्रो समक्ष विचाराधीन रहेकोले, हामीलाई लाग्दैन कि अपीलकर्ता – अरविन्द केजरीवाललाई अन्तरिम जमानत/रिहाईको लागि निचली अदालतमा जान निर्देशन दिनु उचित हुनेछ। यो कानूनी मुद्दाहरू र तर्कहरूको दृष्टिकोणले उपयुक्त नहुन सक्छ जुन हाम्रो समक्ष परीक्षण र विचाराधीन छन्।

यो भन्नु पर्दैन कि लोकसभाको सामान्य निर्वाचन यस वर्षको सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण र महत्त्वपूर्ण घटना हो, जस्तो कि राष्ट्रिय निर्वाचन वर्षमा हुनुपर्छ। लगभग ९७० मिलियन मतदाताहरूमध्ये ६५०–७०० मिलियन मतदाताहरूले आगामी पाँच वर्षको लागि यस देशको सरकार चुन्न मतदान गर्नेछन्। सामान्य निर्वाचनले लोकतन्त्रलाई जीवन्तता प्रदान गर्छ।[3] यसको अत्यधिक महत्त्वलाई ध्यानमा राख्दै, हामी अभियोजनको तर्फबाट उठाइएको तर्कलाई अस्वीकार गर्छौं कि यस आधारमा अन्तरिम जमानत/रिहाई दिनाले यस देशका सामान्य नागरिकहरूको तुलनामा राजनीतिज्ञहरूलाई लाभदायक स्थितिमा राख्ने प्राथमिकता दिइनेछ। अन्तरिम जमानत/रिहाई दिने प्रश्नको जाँच गर्दा, अदालतहरूले सधैं सम्बन्धित व्यक्तिसँग जोडिएका विशेषताहरू र वरिपरिको परिस्थितिहरूलाई ध्यानमा राख्छन्। वास्तवमा, यसलाई बेवास्ता गर्नु अन्यायपूर्ण र गलत हुनेछ।

८. अब हामी अन्तरिम जमानत/रिहाई दिने शक्तिको बारेमा केही न्यायिक निर्णयहरूको उल्लेख गर्नेछौं, जुन शक्ति नियमित रूपमा निचली अदालतहरूद्वारा पनि प्रयोग गरिन्छ।

९. मुकेश किशनपुरिया विरुद्ध पश्चिम बंगाल राज्य[4] मा, यस अदालतले नियमित जमानत दिने शक्तिमा अन्तरिम जमानत दिने शक्ति समावेश हुन्छ भनी ठहर गरेको छ, विशेष गरी भारतको संविधानको धारा २१ लाई ध्यानमा राख्दै।

१०. सुनील फुलचन्द शाह विरुद्ध भारत संघ र अन्य[5] ले अवलोकन गर्दछ कि विदेशी मुद्रा संरक्षण तथा तस्करी गतिविधि रोकथाम ऐन, १९७४ अन्तर्गत बन्दीहरूको मामलामा अस्थायी रिहाईको रूपमा प्यारोल सरकार वा यसका कर्मचारीहरूद्वारा दिन सकिन्छ। यसबाहेक, उच्च न्यायालयहरू र यस अदालतले अधिकारीहरूद्वारा अनुरोध अनुचित रूपमा अस्वीकार गरिएको खण्डमा विशिष्ट कारणहरूका लागि बन्दीको अस्थायी रिहाईको निर्देशन दिन सक्छन्। तथापि, निवारक नजरबन्दी भोगिरहेको बन्दीको अस्थायी रिहाईको शक्ति केवल अत्यन्त र योग्य मामलाहरूमा मात्र प्रयोग गरिन्छ।

११. दादु @ तुलसीदास विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य[6] मा, लागूऔषध तथा मनोद्दीपक पदार्थ ऐन, १९८५[7] को धारा ३२ए को बावजुद, जसले अपीलीय अदालतलाई दोषी ठहर गरिएको व्यक्तिलाई दिइएको सजाय निलम्बन गर्नबाट रोक्छ, यो प्रतिबन्धले व्यक्तिलाई प्यारोल वा फर्लो दिने अदालतको शक्ति र अधिकारलाई प्रभावित गर्दैन भनी अवलोकन गरिएको छ, जहाँ व्यक्तिलाई दोषी ठहर गरिएको र सजाय दिइएको छ र उसको अपील खारेज गरिएको छ।

अथर परवेज विरुद्ध राज्य[8], दिल्ली उच्च न्यायालयको एक फैसला जुन हामीमध्ये एक (संजीव खन्ना) द्वारा लेखिएको थियो, एनडीपीएस ऐन अन्तर्गत दर्ता भएका मामलाहरूमा अन्तरिम जमानत दिने शक्तिको बारेमा, उल्लेखित फैसलाहरूको अतिरिक्त सिद्धाराम सतलिंगप्पा म्हेत्रे विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य र अन्य[9] को उल्लेख गर्दछ, जुन निर्णय श्री गुरबक्श सिंह सिब्बिया र अन्य विरुद्ध पंजाब राज्य[10] को संवैधानिक पीठको फैसलामा आधारित छ, र केन्द्रीय अन्तर्देशीय जल परिवहन निगम लिमिटेड र अन्य विरुद्ध ब्रजो नाथ गांगुली र अन्य[11], र अवलोकन गर्दछ:

२ [२०१०] ५ एससीआर ७०२: (२०१०) १५ एससीसी १५४

३ [२०००] १ एससीआर ९४५: (२०००) ३ एससीसी ४०९

४ [२०००] पूरक ३ एससीआर ७०३: (२०००) ८ एससीसी ४३७

५ छोटकरीमा, 'एनडीपीएस ऐन'।

६ २०१६ एससीसी अनलाइन दिल्ली ६६६२

"२०. 'अन्तरिम' जमानतको अभिव्यक्ति संहितामा परिभाषित गरिएको छैन। यो कानूनी नवशब्दद्वारा एक नवाचार हो जसले स्वीकृति र मान्यता प्राप्त गरेको छ। 'अन्तरिम' जमानत/'अन्तरिम' सजाय निलम्बन शब्दहरू प्रयोग गरिएका छन् र कानूनी शब्दावलीको अंशको रूपमा स्वीकार गरिएका छन् र सुपरिचित अभिव्यक्तिहरू हुन्। उक्त शब्दहरू विरोधाभासको रूपमा र सुनुवाई वा अपील अन्तिम निर्णय नभएसम्म नियमित जमानतमा रिहाईबाट भिन्न गर्न प्रयोग गरिन्छन्। 'अन्तरिम' निलम्बन वा जमानतका लागि निवेदनहरू मुख्यतया त्यतिबेला दिइन्छन् र प्रार्थना गरिन्छन् जब अभियुक्त वा दोषीलाई नियमित जमानत वा सजाय निलम्बनको हकदार छैन वा दिन सकिँदैन, वा नियमित जमानत दिने निवेदन विचाराधीन छ र अझै निर्णय गर्न बाँकी छ। 'अन्तरिम' जमानतले अस्थायी रिहाई दिने कुरा बाध्यकारी परिस्थिति र आधारहरूमा दिन सकिन्छ, नियमित जमानत उचित नहुँदा पनि। दिइएको तथ्यहरूमा असहनीय दुःख र पीडाले अस्थायी रिहाईलाई उचित ठहर्याउन सक्छ, नियमित जमानत उचित नहुँदा पनि। यस्ता परिस्थितिहरू वर्णन गर्न गाह्रो छैन, यद्यपि सूची बनाउनु अनावश्यक अभ्यास हुनेछ।"

१२. अन्तरिम जमानत दिने शक्ति धेरै मामलाहरूमा सामान्यतया प्रयोग गरिन्छ। अन्तरिम जमानत प्रत्येक मामलाको तथ्यहरूमा दिइन्छ। यो मामला अपवाद होइन।

१३. अभियोजनले ठीकसँग औंल्याएको छ कि अपीलकर्ता - अरविन्द केजरीवाल नौ (९) सूचना/समनहरूको बावजुद उपस्थित हुन असफल भएका थिए, जसमध्ये पहिलो अक्टोबर २०२३ मा जारी गरिएको थियो। यो एक नकारात्मक कारक हो, तर अन्य धेरै पक्षहरू छन् जुन हामीले विचार गर्नु आवश्यक छ। अपीलकर्ता - अरविन्द केजरीवाल दिल्लीका मुख्यमन्त्री र एक राष्ट्रिय दलका नेता हुन्। निःसन्देह, गम्भीर आरोपहरू लगाइएका छन्, तर उनलाई दोषी ठहर गरिएको छैन। उनको कुनै आपराधिक पूर्ववृत्त छैन।

७ [२०१०] १५ एससीआर २०१: (२०११) १ एससीसी ६९४

८ [१९८०] ३ एससीआर ३८३: (१९८०) २ एससीसी ५६५
९ [१९८६] २ एससीआर २७८: (१९८६) ३ एससीसी १५६

उनी समाजको लागि खतरा होइनन्। प्रस्तुत मामलामा अनुसन्धान अगस्त २०२२ देखि विचाराधीन रहेको छ। अरविन्द केजरीवाललाई, माथि उल्लेख गरिए अनुसार, २१.०३.२०२४ मा गिरफ्तार गरिएको थियो। अझ महत्त्वपूर्ण कुरा, गिरफ्तारीको कानूनी वैधता र मान्यता नै यस अदालत समक्ष चुनौती दिइएको छ र हामीले अझै अन्तिम फैसला सुनाउन बाँकी छ। तथ्य परिस्थितिलाई बाली कटनी वा व्यावसायिक मामिलाहरू हेर्ने आग्रहसँग तुलना गर्न सकिँदैन। यस पृष्ठभूमिमा, एकपटक मामला न्यायाधीन छ र गिरफ्तारीको कानूनी वैधतासँग सम्बन्धित प्रश्नहरू विचाराधीन छन् भने, १८औं लोकसभा सामान्य निर्वाचन भइरहेको पृष्ठभूमिमा, अधिक समग्र र स्वतन्त्रतावादी दृष्टिकोण उचित छ।

१४. अब हामी प्रवर्तन निदेशालयको तर्फबाट भर गरिएका फैसलाहरूको उल्लेख गर्नेछौं:

(i) अनुकुल चन्द्र प्रधान विरुद्ध भारत संघ र अन्य[12] मा, यस अदालतले जनप्रतिनिधित्व ऐन, १९५१ को धारा ६२ को उपधारा (५) को संवैधानिक चुनौतीलाई अस्वीकार गर्यो, यो अवलोकन गर्दै कि मतदानको अधिकार संवैधानिक अधिकार होइन, र अधिकारलाई सीमित गर्न सकिन्छ। रोचक कुरा, उक्त उपधारामा प्रावधान छ कि निवारक नजरबन्दीमा रहेको व्यक्तिले मतदान गर्न सक्छ। निषेधलाई धेरै आधारहरूमा कायम राखियो, जसमा अन्य कुराहरूका साथै यसले स्वतन्त्र र निष्पक्ष निर्वाचनको उद्देश्यलाई बढावा दिन्छ। वास्तवमा यस अदालतका निर्णयहरू छन् जसले लोकतन्त्रमा निर्वाचनको महत्त्वलाई उल्लेख गर्छन्, जसलाई संसदीय प्रणाली र यसको संरचनाको बैरोमिटर र जीवनरेखाको रूपमा वर्णन गरिएको छ।[13]

(ii) के. आनन्द नम्बियार र अन्य विरुद्ध मद्रास सरकारको मुख्य सचिव र अन्य[14] मा, संसद सदस्यहरूको लागि भारत रक्षा नियमहरू, १९६२ को प्रयोगमा चुनौती दिइएको थियो, जुन यस आधारमा अस्वीकार गरियो कि विधायिकाका सदस्यहरूले गिरफ्तारीबाट छुट दाबी गर्न सक्दैनन्। नजरबन्दीले संसद सदस्यहरूको विशेषाधिकारको उल्लंघन गर्दैन।

महाराष्ट्र राज्य विरुद्ध आनन्द चिन्तामण दिघे[15] मा, यस अदालतले अपील स्वीकार गर्दै अवलोकन गर्यो कि उच्च न्यायालयले आतंकवादी र विघटनकारी गतिविधि (रोकथाम) ऐन, १९८७ अन्तर्गत दोषी ठहर गरिएको अभियुक्तलाई जमानत दिँदा अनुसन्धान एजेन्सीद्वारा संकलित बयानहरू र थप सामग्रीहरूलाई हेर्न अस्वीकार गरेर आफूलाई गलत निर्देशन दिएको छ।

१० [१९९७] पूरक १ एससीआर ६४१: (१९९७) ६ एससीसी १

११ अनूप बरनवाल विरुद्ध भारत संघ (निर्वाचन आयोग नियुक्तिहरू), (२०२३) ६ एससीसी १६१ हेर्नुहोस्, एस.आर. चौधरी विरुद्ध पंजाब राज्य र अन्य (२००१) ७ एससीसी १२६ बाट उद्धृत गर्दै

१२ [१९६६] २ एससीआर ४०६: एआईआर १९६६ एससी ६५७

१३ [१९९०] १ एससीआर ७३: (१९९०) १ एससीसी ३९७

१५. हामी तर्कलाई अस्वीकार गर्छौं कि हामीले अनुच्छेद ७, ८ र १४ मा उल्लेख गरेको तर्कले राजनीतिज्ञहरूलाई विशेषाधिकार वा विशेष स्थिति प्रदान गर्छ। अनुच्छेद ७, ८ र १४ मा अवलोकन गरिए अनुसार, मामलाका कई विशेषताहरूले हामीलाई प्रभावित गरेका छन्। सिबा शंकर दास @ पिन्टु विरुद्ध ओडिशा राज्य र अन्य[16] मा, यस अदालतले अपील स्वीकार गर्दै, उच्च न्यायालयले लगाएको शर्त हटायो जसमा अपीलकर्ता प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा कुनै राजनीतिक गतिविधिहरूमा संलग्न हुन नपाउने भनिएको थियो। यो शर्त लगाउनाले, आदेशले भन्छ, मौलिक अधिकारहरूको उल्लंघन हुनेछ। त्यस्तो कुनै शर्त लगाउनु हुँदैन। यस अदालतको एक समन्वय पीठले आन्ध्र प्रदेश राज्य विरुद्ध नारा चन्द्रबाबु नायडु[17] मा, राज्यद्वारा दायर गरिएको एक अपीलमा, एक अन्तरिम आदेशद्वारा त्यहाँको प्रत्यर्थीलाई सार्वजनिक र्‍यालीहरू र सभाहरू आयोजना गर्न वा सहभागी हुनबाट रोक्के शर्त हटाएको छ, त्यसैले उनलाई राजनीतिक प्रक्रियामा भाग लिन अनुमति दिएको छ। विशेष अनुमतिको लागि दायर गरिएको यो याचिका अझै विचाराधीन छ।

१६. उपरोक्त कारणहरूका लागि, हामी निर्देशन दिन्छौं कि अपीलकर्ता - अरविन्द केजरीवाललाई ईसीआईआर नं. एचआईयू-II/१४/२०२२ मिति २२.०८.२०२२ सँग सम्बन्धित मामलामा १ जून २०२४ सम्म अन्तरिम जमानतमा रिहा गरिनेछ, अर्थात्, उनले २ जून २०२४ मा आत्मसमर्पण गर्नेछन् निम्न शर्त र अवस्थाहरूमा:

(क) उनले रु. ५०,०००/- को जमानत बन्धक एक जमानतकर्तासहित जेल अधीक्षकको सन्तुष्टिमा पेश गर्नुपर्नेछ;

(ख) उनले मुख्यमन्त्रीको कार्यालय र दिल्ली सचिवालयमा जान पाउने छैनन्;

(ग) उनले आफ्नो तर्फबाट गरिएको बयानद्वारा बाध्य हुनेछन् कि उनले दिल्लीका उपराज्यपालको स्वीकृति/अनुमोदन प्राप्त गर्न आवश्यक र जरुरी भएमा बाहेक कुनै आधिकारिक फाइलहरूमा हस्ताक्षर गर्ने छैनन्;

(घ) उनले प्रस्तुत मामलामा आफ्नो भूमिकाबारे कुनै टिप्पणी गर्ने छैनन्; र

[2] २०२४ एससीसी अनलाइन एससी ४१०

[3] विशेष अनुमति याचिका (फौजदारी) नं. १५०९९ साल २०२३

(ङ) उनले कुनै पनि साक्षीहरूसँग कुराकानी गर्ने छैनन् र/वा मुद्दासँग सम्बन्धित कुनै आधिकारिक फाइलहरूमा पहुँच पाउने छैनन्।

१७. अन्तरिम जमानत दिनुलाई मुद्दाको गुणदोष वा हाम्रो समक्ष विचाराधीन रहेको फौजदारी अपीलको बारेमा अभिव्यक्त विचारको रूपमा लिइने छैन।

मुद्दाको परिणाम: अन्तरिम जमानत दिइएको।

† शीर्षक टिप्पणीहरू तयार गर्नेः प्रस्तुत महेश दलवी, मानार्थ सहायक सम्पादक

(प्रमाणित गर्नेः शिबानी घोष, अधिवक्ता)